

KARŞITLIK VE DİLDEKİ GÖRÜNÜMÜ

Şerife Sazak

■ Karşıtlık nedir?

Türkçe Sözlük'te “Zıddiyet, mübâyenet, zıtlık, kontrast, karşı gelim.”¹ vb. eş/yakın anlamlı karşılıklarıyla tanımlanan “karşıtlık” terimi, Crystal (2007: 107) tarafından “*Bir dilde anlamları ayırmaya yardımcı olan birimler arasındaki fark için dil biliminde kullanılan bir terimdir.*” şeklinde tanımlanırken Nordquist (2017: 1) ise karşıtlığın farklı bir doğal mantığın anlamsal ilişkileri olduğunu belirtmiştir: *Aşk : nefret, sıcak : soğuk* vb. Sazak’a göre karşıtlık; dilde aralarında çelişkinin ortaya çıkmasıyla ayrışan, bununla birlikte aynı sözcüksel ve anlam bilimsel alanı paylaşmaları bakımından birbirinden ayrı değerlendirilmeyen sözcükler arasındaki ilişkidir (2019: 5).

Aşağıda öncelikle felsefe ve tasavvuf alanlarındaki karşıtlık kavramına değinilecek sonra asıl olarak dil bilimi alanındaki karşıtlık anlayışı farklı bakış açılarıyla ele alınacaktır.

Felsefede Karşıtlık

Felsefede karşıtlık konusunu inceleyen araştırmacılardan Hançerlioğlu’na göre karşıtlık, “*Birbirine karşı olup birbirlerini dışındalayan iki nesnel olgu ya da düşüncenin ilişkisi*”dir. Nesnel olgular arasındaki karşıtlık, *eytişimsel*; düşünceler arasındaki karşıtlık ise *mantıksaldır* (1996).

Felsefede karşıtlık konusunda tanım yapan diğer isimlerden Cevizci, karşıtlığı “*Nicelik bakımından aynı, nitelik bakımından farklı yani biri olumlu iken, diğeri olumsuz olan ve her ikisi birden doğru olmayan fakat her ikisi birden yanlış olabilen önermeler için kullanılan sıfat.*” olarak tanımlar ve “*karşıtlık yasası*” olarak adlandırdığı madde başında ise

1 bk. *Güncel Türkçe Sözlük*, Çevrim içi, <https://sozluk.gov.tr/>, (27.08.2020).

felsefi psikolojide *sıcak* : *soğuk*, *aydınlık* : *karanlık* gibi karşıtlıkların bilinçte birbirini çağrıştırdığını ifade eder (1996: 300-301).

Yıldırım ise karşıtlık kavramını *eytişimsel iç çelişki* şeklinde adlandırarak karşıtlıkların hem “birlik” hem de “savaşım” içinde bulduklarını, savaşımın sonucunda birliğin ortadan kalkıp yerine yeni bir birliğin doğması durumundan dolayı karşıtların birliğinin “geçici”, savaşımının ise “süreklî” olduğunu belirtmiştir. *Eytişimsel* deyiminin ise *içsel* olanı ifade ettiği dile getirilmiştir.² Politzer de çelişkinin karşıtların birliğinden oluştuğu düşüncesine sahiptir. Aynı zamanda karşıtların birbirine bağlılığı sonucunda birinin ötekine dönüşerek nitel durumlar oluşturduğunu ve bu dönüşümün onları yok etmeye götürdüğünü ifade eder. Politzer bu durumu sömürücü sınıf olan burjuvazi ve sömürülen sınıf olan proletarya arasındaki ilişki örneğinde açıklamıştır (2003: 116-120).

Çin felsefesinde karşıtlığın Yin ve Yang kavramlarıyla ifade edildiğini belirten Moradı, Yin’in *tepenin gölge olduğu kısmı*, Yang’ın ise *tepenin güneş aldığı kısmı* temsil ettiğini böylece Yin ve Yang’ın dünyanın karşıtlıklarını göstererek bunların arasında ne zaman denge olursa o zaman denge ve iyiliğin hissedileceğini aktarmıştır (2015: 17). Aristoteles’e göre karşıtlık, iki anlamlı ilkedен oluşur. Birincisi, bireysel bir maddenin tüm yaşam sürecini sınırlandıran uç noktaları işaretleyen fiziksel birer noktadır ve bu nedenle bir maddede mevcut herhangi bir değişikliği işaretler. İkincisi, her değişimin sonları olarak ortaya çıkan karşıtlıklar, söylemde genelleştirilebilir, ifade edilebilir ve bu sebeple herhangi bir belirleyici sürecin analizinde kullanılan genel kavramlar, anlama ilkeleridir. Bölünme ve birleşme, soğutma ve ısıtma gibi birbirinin içine ve dışına bir geçişi de içeren birçok başka süreç vardır. Bu her zaman karşıt olarak ifade edilmese de tüm karşıtlar için zorunludur. Karşıtlıklar, birbirlerinden üretilirler ve birinden diğerine geçiş veya süreç vardır (Anton, 1985: 7-8).

Tasavvufta Karşıtlık

Kırman, karşıtlık kavramına tasavvuf açısından yaklaşarak *âlem-i anâsır’ın* (dört unsur) hava - toprak, nemlilik - kuruluk, ateş - su, sıcaklık - soğukluk olmak üzere dört karşıtlığı oluşturduğunu vurgulamıştır (2004: 3). *İslam Ansiklopedisi’nde* “*Varlığın birliği ve varlıkta birlik anlamında bir tasavvuf terimi; bu bağlamda Tanrı, âlem ve insan ilişkilerini açıklayan düşünce sistemi.*” olarak tanımlanan “vahdet-i vücud” kavramı İbnü’l-Arabî’nin düşünce sisteminin temelini oluşturur (Demirli, t.y: 431). Vahdet-i vücud düşüncesini “*Bu vücudî hakikat, Hak ve halktır; bir ve çoktur; kadim ve hadistir; evvel ve ahirdir; zahir ve batıdır.*” şeklinde özetleyen el-Afifi, bu düşüncenin bütün zıtlıkları bünyesinde topladığının altını çizmiştir. Moradı, “*Düşünüp ibret alınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık* (Zâriyât Sûresi 51/49.)” (2015: 15) ayetinden hareketle her şeyin bir karşıtlık içinde olsa da bu karşıtlığın aslında ilişki, oluş vb.

² Geniş bilgi için bk. Yıldırım. Çevrim içi: http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_sozlugu/k/karsitlarin_birligi_ve_savasimi_yasasi_nedir_ne_demektir.asp, (1 Eylül 2020).

durumlara vesile olduğunu dile getirmiştir. İslam'da "ilahi makam" kavramının varlıkların çeşitlenerek birbirleriyle iletişim hâlinde olmaları sonucu zıtlıkları ortaya çıkardıklarını ve bu hareketliliğin sona erdiği zaman zıtlıkların ortadan kalkıp etkisiz hâle gelerek bu makamda birleştiği düşüncesini savunan Yıldırım (2003: 128) da karşıtlık kavramına tasavvufi açıdan yaklaşmıştır.

İnsanı zıtlıkların oluşturduğu bir bütün olarak tanımlayan Erginli (2008: 183), insanın her şeyi zıddıyla bilen yegâne varlık olduğunu aktarmıştır. Ayrıca insanın içinde bulunduğu ikilem ve zıtlık durumlarını *berzahiyet* kavramıyla açıklayarak İbn Arabî'nin *insan-ı kâmil* olma düşüncesinde insanın bu mertebeye ulaşabilme şartlarından birinin *varlığındaki zıtlıkları anlamlı bir bütünlüğe* eriştirebilmesi olduğunu belirtmiştir (2008: 195).

Küçük (2004: 6), çalışmasında Mevlana'dan hareketle insanda görülen zıtlıklara değinmiştir:

"İki çeşit arı da bir çiçeği emdi; fakat birinden zehir peydahladı, diğerinden bal. Dünyada mutlak kötü yoktur; bunu da bil ki, kötü de kötülük de nispidir. İyiyi bilmedikçe kötüyü bilemezsin. Ey yiğit, her şey zıddıyla görülebilir."

Dil Biliminde Karşıtlık

Dil biliminde karşıtlık kavramı; eş dizimsel, anlam bilimsel, söz dizimsel vb. açılardan ele alınabilir. Eş dizimsel karşıtlıkta Jones, karşıtlığı meydana getiren sözcük çiftlerinde hangi sözcüğün diğerinden önce ifade edildiği konusuna eş dizimsel bir açıdan yaklaşarak *iyi : kötü* çiftinde *iyi* sözcüğünün *kötüden*, *erkek : kadın* örneğinde *erkeğin kadından*, *zengin : fakir* yapısında ise *zenginin fakirden* büyük bir çoğunlukla önce söylendiğini ortaya koymuştur. Jones'a göre bu durumun nedenlerinden ilki biçim bilimidir. Buna göre kök hâlinde olan sözcükler türetilmişlerden önce gelir. İkinci neden, olumluluktur. Karşıtlık çiftin bir üyesi diğerinden daha olumlu çağrışımlara sahipse o sözcük önce ifade edilir. Boyut kavramı ise her zaman büyük olan sözcüğün diğerinden önce gelmesinde etkilidir. Kronoloji etkisinde, önce sonra gelme ilişkisi vardır. Bu durumda önce oluşan durum sonra oluşandan önce gelir. Cinsiyet konusunda ise incelenen metinlerdeki erkek önceliğinin önemsenmesinden yani cinsiyetçi bir yaklaşımdan dolayı erkek olanlar kadınlardan önce kullanılmıştır (2002: 120-129).

Cruse (2000: 167), karşıtlık kavramının özelliklerini *ikilik* (binarity), *temellik* (inheritness), *barizlik* (patency) ve *bağdaşmazlık* olmak üzere dört başlıkta incelemiştir. Buna göre *ikiliğin* (binarity), *karşıtlık grubunun yalnızca iki üyesinin olması* anlamına geldiği belirtilerek "*X uzundur.*" ifadesinin "*X kısa değildir*"i gerektirdiği bilgisi verilir. *Temellik* (inheritness) özelliğinin karşıtlığın prototipik olmasını yansıttığı ifade edilerek otobüslerin genelde tek veya çift katlı olduğu örneği aktarılmıştır. Prototipik özellik içeren diğer madde olan *barizlik* (patency), *dün : yarın* karşıtlık çiftinin anlamlarının bir noktasında "*bugün*"ü çağrıştırmasıyla açıklanmıştır. Son terim olan *bağdaşmazlık* Lyons'a göre bir

nesnenin, durumun özel bir niteliği taşıması ve bu özelliğe aykırı bir oluşumun olmaması durumudur. Örneğin bir şey kırmızı bir renge sahipse mavi renkte olamaz (1995: 128). Jones'a göre de sayılar, bağdaşmaz karşıtlığı temsil eder çünkü birinin yaşı yirmi beş ise o kişi eş zamanda on yedi ya da otuz yedi yaşında olamaz (2002: 18-19).

Murphy, karşıtlığın yalnızca bir özellik etrafında oluşturulması gerektiğini vurgulayarak bu durumu kırmızı-sarı-mavi renkleri kapsamında açıklar. Buna göre bu renkler birincil yani temel düzeyde karşıtlık oluştururken renk tonu konusunda aynı özellikleri paylaşmazlar. Renkleri ayrıntılı bir şekilde ele alarak mavi ve turuncu renklerinin kırmızının karşıtı olabileceğini belirtir. Ona göre *mavi : kırmızı* karşıtlığını oluşturan durum Amerikan bayrağında birlikte bulunmaları, kırmızı: turuncu karşıtlığını oluşturan durum ise renk şemasında birbirlerinin karşısında bulunmalarıdır. Ayrıca bazı sözcüklerin sadece anlam bilimsel içeriklerine göre değil biçimsel içeriklerine göre de karşıtlık ilişkisi kurabileceğini belirtmiştir: *şişmiş : şişmemiş (swollen : unswollen)* vb. Murphy'ye göre belirli bağlamlarda herhangi bir karşıtlık çifti genel biçimlerden farklı bir görünüm sergileyebilir. Örneğin *pürüzlü ve pürüzsüz (rough – smooth)* karşıtlık çiftinde *pürüzlü* sözcüğü kâğıdı tanımlarken pütür pütür, yolculuğu anlatırken engebeli ve kek hamurundan bahsederken topaklı olma durumunu aktarabilir. Bu yüzden karşıtlıkların hangi bağlamda kullanıldığı önemlidir. Murphy, insanların yalnızca iki tipte uzuvlara sahip olması dolayısıyla insan organı kategorisinde bulunan kol ve bacak sözcüklerini de karşıtlığa dâhil etmiştir (2003: 171-182).

Bir karşıtlık çiftinde genellikle daha yüksek derecedeki bir terim, *örtücü* (cover) terimi olarak görev yapar. Buna göre karşıtlık çiftlerinden biri “işaretlenmemiş” (unmarkedness) olarak bilinen örtücü terimdir. “*Kaç yaşındasın?*” ya da “*O kızın boyu ne kadar?*” yerine “*Ne kadar gençsin?*” ya da “*Ne kadar uzun?*” diye sorulabilen sorulardaki “*yaş*” ve “*boy*” sözcükleri, örtücü terim yani “işaretlenmemiş”; “*genç*” ve “*uzun*” sözcükleri “işaretlenmiş”tir (markedness). Lehrer, işaretlenmemiş terimin en genel ölçütlerinin soru ve adlaştırmada tarafsızlaştırılması olduğunu aktarır. Ayrıca işaretlenmiş üyenin olumsuzken (kirli vb.) işaretli üyenin olumlu çağrışımlara (temiz vb.) sahip olduğu bilgisini verir (1985: 398-400).

“İşaretlenmişlik” ve “işaretlenmemişlik” terimlerine değinen diğer bir araştırmacı olan Maciuszek, işaretlenmemiş terimlerin çocukluk dönemindeki dil edinimi sürecinden itibaren insan zihnine işaretli olanlardan daha hızlı işlenmesiyle hızlıca hatırlanabildiklerini ifade ederek bu konuya farklı bir açıdan yaklaşmıştır (2008: 20). Murphy'ye göre en yaygın işaretlenmişlik ölçütü, işaretlenmemiş maddenin tarafsız olarak kullanılması yani işaretlenmiş madde gibi belirli bir anlamsal içerik olmadan kullanılmasıdır. Ayrıca olumlu niteliklere sahip olan sözcüklerin işaretsiz olarak tanımlandığı bilgisini de vermiştir (2003: 184-186).

Kurallı karşıt anlamlılık terimine dikkat çekerek karşıt anlamlılığın iki boyutu olduğunu belirten Akşehirli'ye (2017: 290) göre birinci boyut, bazı sıfatların hemen akla gelen bir karşıtının olmasıdır: *Büyük : küçük* karşıtlığında olduğu gibi. Buna karşın *şımarık* sıfatının karşıtı hemen bulunamayabilir. İkinci boyut ise güçlü ve zayıf çiftlerin varlığıdır: *Uzun : kısa* çiftinin *yakışıklı : tıpsız* çiftine göre daha güçlü bir örnek olması gibi. Akşehirli, yaptığı bu çalışmayla Türkçe'deki karşıt anlamlı çiftleri derlem tabanlı olarak inceleyerek bunların kurallı ya da kuralsız biçimlerini ortaya koymuştur. Kurallılığın gücünü belirleyen ses bilimsel, biçim bilimsel ve sözcük bilimsel etkenlerden söz edilebilir. Örneğin *maddi : manevi* karşıtlığı, yukarıda anılan ikilemeli kullanımlar dışında ses bilimsel yakınlığa dayanan bir güçlü kurallılık sergilemektedir. Bu çiftin güçlü birlikteliğinin başka bir nedeni de *büyük : küçük, açık : kapalı* gibi örneklerden farklı olarak, kullanım bağlamları değişse bile çoğunlukla sabit bir karşıtlık oluşturmalarıdır. *Somut : soyut, negatif : pozitif, makro : mikro* gibi çiftler için ses bilimsel benzerlik yanında biçim bilimsel benzerliğin de etkin olduğu görülmektedir. Sözcükler arasındaki ses ve biçime dayalı güçlü çağrışım, metin düzleminde de sıklığı yüksek eş kullanımlara neden olmaktadır (2017: 291-298). Akşehirli, bu bağlamda kurallı çift özelliğinin oluşması için sözcüklerin kullanıcıların belleğine bir çift olarak kodlanması ve sıklığı yüksek bir eş kullanım özelliği göstermesi şartı olduğuna da dikkat çeker (2018: 42).

Aristoteles, karşıtların sınıflandırma ve sistematizasyonunun oluşmasını sağlayan ilk düşünürdür (Anton, 1985: 6; Paradis, 2011: 33). Aristoteles'in karşıtlık teorisinde karşıtların temelinde bir değişim olduğu düşüncesi hâkimdir. Bu düşünce doğrultusunda büyük olan her şey küçülür daha sonra küçülen şey tekrar büyür. Bu dönüşüm sürecinde iki ara süreç de mevcuttur. Bu süreç artırma ve azaltma işleminden meydana gelir. Buna göre soğutma ve ısıtma gibi birbirlerinin içine ve dışına eşit bir geçişi içeren birçok süreç vardır (Anton, 1985: 7).

Yukarıdaki açıklamadan hareketle karşıtlık bir dönüşüm olarak değerlendirildiğinde kendi içinde alt türlere ayrılır. Karşıtlığın türlerinden biri olan dereceli karşıtlık çiftlerinden çoğunun sıfat olduğunu belirten Gao ve Zheng, bu karşıtlık türünde "*Çiftlerin üyelerinin derece bakımından farklı olması, bu tür karşıtlıkların farklı kurallara göre derecelendirilmesi ve bir çiftin üyesinin genellikle daha yüksek derecedeki bir terimin örtücü terimi olarak görev yapması.*" olmak üzere üç karakteristik özellik gösterdiğini dile getirmişlerdir. Gao ve Zheng, bu tür karşıtlıkların farklı kurallar koyularak derecelendirilmesi gerektiği hususunda, bir cismin büyük veya küçük olduğunu söylemek için mutlak bir ölçütün ve bu ölçütün ilişkisinin kesin olmadığını ifade ederek *küçük bir arabanın* her zaman *küçük bir elmadan* daha büyük olduğu örneğini vermişlerdir (2014: 235). Jones, "*Ünlü Josh Logan, o bir yönetmen için umut olabilirdi: Uzun, esprili, aşırı erkek.*" örneğiyle normalde derecelenme kabul etmeyen bu gibi sözcüklerin (canlı : ölü vb.) bazı tümcelerde derecelendirilerek kullanılabilmesini, bu durumun anlam çözümlemesi yapılarak anlaşılabileceğini vurgulamıştır (2002:

13). Bu karşıtlık türü için *kutupluluk* (polarity) özelliğini vurgulayan Leech (1974), ilgili konuşucunun düşüncesine göre karşıtlık ifade eden sözcüğün değişim gösterebileceğini belirtir. Bu duruma birinin çirkin olduğunu düşünen insanlar olabileceği gibi çirkin olmadığını düşünen insanların da olabileceği örneği verilmiştir (Jones, 2002: 15).

Dereceli karşıtlık başlığı altında ele alınan mutlak sıfatlardan bazılarının var sayılan değerleri olarak ölçekleri üzerinde azami dereceyle belirleniyor olmasını *en yüksek standart ölçü sıfatı* (maximum standard scalar adjectives) olarak adlandıran Frazier, Clifton ve Stolterfoht, bu duruma örnek olarak *temiz* sıfatını verir. Dolayısıyla bir şey kirden tamamen arınmışsa temiz olarak kabul edilebilir. *En düşük standart ölçü sıfatı* (minimum standard scalar adjectives) ise bir varlığın sıfatıyla belirtilen özelliği sıfır dereceye kadar göstermesini gerektiren bir durum olarak açıklanmış ve *kirli* sıfatı bağlamında örnek verilmiştir. Buna göre bir şeyde az da olsa kir varsa bu durum o nesnenin kirli olması için yeterlidir (2008: 300).

Cruse, yön gösteren karşıtlık türüne eylemleri de dâhil etmiş ve *doldur- : boşalt-* sözcükleriyle bu durumu örneklendirmiştir. Bu bağlamda örneğin Hindistan cevizinin herhangi bir doldurma işlemine tabi tutulmadan veya daha önce boş bırakılmadan içeriği boşaltılabilir. Bunun nedeni, kabın ve içinin aynı anda gelişmesi ve dolayısıyla kabın ilk oluştuğu zaman aslında dolu olmasıdır (1986: 228). Bu bakış açısı, yön ifadesi geçtiğinde akla ilk gelen *doğu, batı* vb. alışılmış yön gösteren sözcüklerin dışında da sözcüklerin olabileceğini gösterir. Ancak *gelmek : gitmek, inmek : çıkmak* vb. sözcüklerin yön gösteren mi yoksa başka bir karşıtlık türünü mü ifade ettiği konusu tartışmaya açıktır.

Aralarında ilişkisel özellik gösteren sözcüklerin ilişkisel karşıtlık olarak adlandırıldığını ifade eden Palmer (2001: 100-101), *satın almak- : satmak, koca : karı* gibi sözcük çiftlerini örnek olarak verir. Palmer (2001) ve Jaszcolt'a göre (2002: 17) “A, B’ye satarsa, B de A’dan satın alır; eğer A, B’nin kocası ise, B de A’nın karısıdır.” tümceleri ilişkisel karşıtlığa örnektir. Ayrıca dil bilgisinde, etken ve edilgen çiftlerinin ilişkisel zıtlık gösterdiği düşüncesi savunularak, eğer “A, B’ye çarparsa, B de A tarafından çarpılmış olur.” örneği verilmiştir. Lyons’a göre bu türdeki pek çok karşıtlık, sosyal rol (öğretmen : öğrenci) ya da akrabalık ilişkilerini (anne : baba) (Uçar 2009: 36) içerir.

Dinar (2018: 44), *multiple incompatibility* (Jones, 2002) ve *non – binary contrasts* (Lyons, 1977) terimlerinin Türkçeye çoklu karşıtlık biçiminde çevrilebileceğini ama bu terimin bağlama göre birden fazla karşıtlık barındırabilmesini ifade ettiğini aktarır. Ancak bu terimin bağlamdan kopuk ve birden fazla sözcüğün karşıtlık bağıntılı olarak bulunabilmesi anlamını temsil ettiğini vurgular. Bu karşıtlık türü için *katı, sıvı, gaz ve iskambil oyunundaki oyun kartları, mevsimler ve pusuladaki yönler* örnekleri verilmiştir (Jones, 2002: 18).

Karşıtlık ilişkisi gösteren örnek tümceler:

i. *(Sevincinden) hem gülüyor hem ağlıyordu* (Emre 1945: 510).

Yukarıdaki tümcede *gül-* ve *ağla-* sözcükleri *hem...hem* bağlacı sayesinde söz dizimsel bir yapı içinde karşıtlık ilişkisi kurmuştur.

ii. *Yalnız bunca boy bos ve kıyım cömertliğine karşılık, ona bir kısmet çıkarmakta pek pinti davranmıştı* (Korkmaz, 2014: 914).

Bu tümcede *cömert* ve *pinti* sözcükleri *karşılık* ilgeciyle birlikte kurulan söz dizimsel yapı içinde karşıtlık ilişkisi meydana getirmiştir.

iii. *Çamurlara bata çıka yürüdü* (Karahana, 2009: 62).

Örnek tümcede *bat-* ve *çık-* sözcükleri tekrar grubu oluşturarak tümcede karşıtlık ilişkisi oluşturmuştur.

iv. *Onu çözeceğine tekrar bağladı* (Kara, 1996: 147).

Tümcede *-{AcAğInA}* ulacı ile *çöz-* ve *bağla-* sözcükleri bir araya gelerek tümcede karşıtlık ilişkisi kurmuştur.

Sonuç

Dil biliminde karşıtlık kavramı; eş dizimsel, anlam bilimsel, söz dizimsel vb. açılardan ele alınabilir. Ancak karşıtlık yapılarının tam olarak tespit edilebilmesi için konuya bütünsel bir açıdan yaklaşım sergilenmelidir. Bağlaç, ilgeç, tekrar grubu, ulaç vb. dil bilimsel birimler, sözcükler arasında karşıtlığın kurulmasında önemli bir görev üstlenir. Dolayısıyla dilde karşıtlık, bağlam bağımlı olarak söz dizimsel bir yapıda ortaya çıkar.

Kaynaklar

Akşehirli, Soner, "Eş Kullanım Varsayımına Göre Türkçede Kurallı Karşıtlık Anlamlılık", 30. *Ulusal Dilbilim Kurultayı*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi (13-14 Mayıs 2016), Ankara 2017, s. 289-296.

Akşehirli, Soner, "Türkçede Bağımlı Karşıtlık Anlamlılık", *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 2018, s. 41-60.

Anton, John P., *Aristotle's Theory of Contrariety*, Routledge and Paul, London 1985.

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Ekin Yayınları, Ankara 1996.

Cruse, Alan, "Meaning in Language", *An Introduction to Semantics and Pragmatics*, Oxford University Press, New York 2000.

Crystal, David, *A Dictionary of Linguistics & Phonetics*, Blackwell, ABD 2007.

Demirli, Ekrem, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, C 42, s. 431.

Dinar, Talat, *Türkiye Türkçesinde Söz İçi Karşıtlık*, Gazi Kitabevi, Ankara 2018.

Emre, Ahmet C., *Türk Dilbilgisi*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1945.

Erginli, Zafer, "İbn Arabî'ye Göre Hz. Âdem'de Temel İnsan Nitelikleri", *İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi (İbnü'l-Arabî Özel Sayısı-1)*, S 9/21, 2008, s. 161-197.

Fraizer, Lyn vd., "Scale Structure: Processing Minimum Standard and Maximum Standard Scalar Adjectives", *Cognition*, S 106 (1), 2008, s. 299-324.

- Gao, Chunming vd., "A Linguistic Study of Antonymy in English Texts", *Journal of Language Teaching and Research*, S 5/1, 2014, s. 234-238.
- Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts, Çevrim içi 1 Eylül 2020.
- Hançerlioğlu, Orhan, *Felsefe Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996.
- Jaszcsolt, Kasia M., *Semantics and Pragmatics: Meaning in Language and Discourse*, Longman, London 2002.
- Jones, Steven, *Antonymy A Corpus – Based Perspective*, Routledge Press, London 2002.
- Kara, Funda, "Sait Faik'in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi", Atatürk Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996.
- Karahan, Leylâ, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009.
- Kırman, Ümral, "Dede Korkut Anlatılarının Karşıtlıklar Kuramına Göre Çözümlemesi ve Bu Kuramın Anlatı Öğretiminde Kullanımı", Dokuz Eylül Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2004.
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- Küçük, Sabahattin, "Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin Düşünce Sisteminde Evren ve İnsan", *Mevlâna'yı Anma Haftası*, 2004, s. 1-17.
- Lehrer, Adrienne, "Markedness and Antonymy", *Journal of Linguistics*, 21/2, 1985, s. 397-429.
- Lyons, John, *Semantics: 1*, Cambridge University Press, New York 1977.
- Lyons, John, *Linguistic Semantics: An Introduction*, Cambridge University Press, USA 2005.
- Maciuszek, Jozef, "Processing Negation in the Context of Adjectival Antonymy", *Psychology of Language and Communication*, 12/2, 2008 17-43.
- Moradı, Mojtaba, "Hz. Mevlâna'nın Mesnevî'sinde Zıtlıklar", Selçuk Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2015.
- Murphy, Lynne, *Semantic Relations and the Lexicon*, Cambridge University Press, Cambridge 2003.
- Nordquist, Richard, "What is Antonymy?", Çevrim içi <https://www.thoughtco.com/what-s-antonymy-1688992?prnt>, ThoughtCo., 1 Eylül 2020.
- Palmer, Frank, *Semantik Yeni Bir Anlam Projesi*, Çev.: Ramazan Ertürk, Kitabiyat Yayınları, Ankara 2001.
- Paradis, Carita, "A Dynamic Construal Approach to Antonymy", *Selected Papers From the 19th Symposium for Theoretical and Applied Linguistics*, 2011, s. 33-42.
- Politzer, Georges, *Felsefenin Temel İlkeleri*, Çev.: M. Doğan, Yeryüzü Yayınları, Ankara 2003.
- Sazak, Şerife, "Türkiye Türkçesinde Karşıtlık İşlevli Söz Dizimsel Yapılar", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir 2019.
- Uçar, Aygül, "Türkçe Eylemlerde Çokanlamlılık: Uygunluk Kuramı Çerçevesinde Bir Çözümleme", Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.
- Yıldırım, Ömer, "Karşıtların Birliği ve Savaşımı Yasası Nedir?", Çevrim içi http://www.felsefe.gen.tr/felsefe_sozlugu/k/karsitlarin_birligi_ve_savasimi_yasasi_nedir_ne_demektir.asp, 1 Eylül 2020.